

Бондар Татьяна. Загадки как источник концептуальных признаков исследуемого концепта (на материале загадок о дороге). На примере загадок о дороге показано, что загадки о какой-то реалии являются ценным источником концептуальных признаков исследуемого концепта, что предопределенно прежде всего прагматикой загадки. Целью загадывания в традиционной культуре является получение правильного ответа от конкретного человека, которому адресована загадка. Поэтому текст загадки строится на известных, распространенных представлениях о явлениях действительности и апеллирует к базовым знаниям участника коммуникации. Концепты представлены в загадках через набор определенных признаков. Проанализирован массив украинских и русских загадок, которые загадывают концепт ДОРОГА. Выделены основные и периферийные признаки исследуемого концепта. Показано, что образ дороги, представленный в текстах загадок, отображает прежде всего внешние характеристики дороги, доступные непосредственному восприятию. К наиболее важным концептуальным признакам, которые представляют дорогу в загадках, относятся: ее большая протяженность в пространстве (длина); постоянное горизонтальное расположение в пространстве; пассивность и способность куда-то вести, направлять. Эти признаки представлены в значительном количестве текстов загадок. Другие свойства дороги (ее кривизну и неровность, предназначение для людей, солидный возраст, их большое количество в мире, способность владеть знанием), которыми она наделяется в загадках, следует отнести к периферийным признакам, поскольку они встречаются лишь в отдельных нечастотных паремиях.

Ключевые слова: загадка, концепт, концептуальный признак, когнитивная лингвистика, паремия.

Bondar Tetiana. Riddles as a Source of Conceptual Features of a Concept under Consideration (Using Riddles Related to the Concept ROAD as Source Material). The article shows that riddles about a certain reality are a valuable source of conceptual features of a concept under consideration. This idea is predetermined by pragmatics of the riddle. In traditional culture the aim of asking someone to solve a riddle is to receive a right answer from a concrete person who the riddle is addressed. That is why the text of a riddle is built on well-known, widely-spread beliefs about an object. These beliefs appeal to background knowledge of a communicator. Concepts are represented in riddles through a set of certain features. The subject matter of our research is riddles that represent concept ROAD. The array of Ukrainian and Russian riddles describing road was analysed. Main and peripheral features of the concept under consideration were discovered. It is shown that the image of the road portrayed in riddles represents mainly external characteristics of the road that are accessible to visual perception. The main conceptual features that represent concept ROAD in Ukrainian and Russian riddles are its considerable extension in space (length), permanent horizontal location in space (irremovability and inactivity) and ability to lead somewhere. These features are presented in a large number of riddles. Other conceptual features (such as curvature of a road, its usefulness for people, old age, ability to gain knowledge and availability of great number of roads) should be referred to peripheral ones as they are observed only in few riddles.

Key words: riddle, concept, conceptual feature, cognitive linguistics, paremia.

УДК 811.112.2'42

Олена Бондарчук

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТИПАЖ *AUSSTEIGER* У ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ

Проаналізовано *Aussteiger* як лінгвокультурний (ЛК) типаж у межах лінгвокультурології. *ЛК типаж* – це типізована особистість, упізнаваність якої відбувається завдяки певним специфічним характеристикам вербальної й невербальної поведінки та ціннісної орієнтації. Окреслено мовну особистість *Aussteiger* в аспекті типізованої лінгвокультурної мовленнєвої поведінки. Основними критеріями для виокремлення лінгвокультурних типажів виступають соціальний клас, територіальна ознака, подія, етнокультурна унікальність, трансформаційність. Описано *Aussteiger* за ознаками лінгвокультурних типажів: асоціативність, рекурентність, хрестоматійність, широка впізнаваність, знаковість, яскравість, типовість, прецедентність. Розмежовано лінгвокультурний типаж від суміжних понять, які належать до комунікативної поведінки, а саме: роль, амплуа, персонаж, імідж, стереотип, мовний портрет. Лінгвокультурний типаж розглянуто як лінгвокультурний концепт, який складається із трьох компонентів: поняттєвого, образного, оцінного. Лінгвокультурний типаж – це концепт, який вивчає типізовану мовну особистість.

Ключові слова: лінгвокультурологія, лінгвокультурний типаж, концепт, мовна особистість, *Aussteiger*.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питаннями взаємозв'язку мови та культури, мови й етносу, мови та народного менталітету займається лінгвокультурологія – галузь лінгвістики, яка розглядає чотири елементи: мову, культуру, людину (суспільство), дійсність (В. А. Маслова, С. Г. Тер-Мінасова, Б. Л. Уорф, F. Hermanns, K. Kessel, K. Knapp, I. Warnke, M. Wengeler). Дослідження мови в аспекті лінгвокультурології дає змогу проаналізувати лінгвокультурні особливості певної нації, виявити її етносвідомість та мовомислення, описати культурні компоненти в семантиці текстів [11, 113]. А. Й. Паславська зазначає, що культура та інтеркультуралістика перетворилися на кодові слова сучасності [12, 139].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Для обґрунтування теоретичних положень і достовірності дослідницьких висновків застосовуємо положення, розроблені в працях із теорії міжкультурної комунікації (Е. Сепір, Ф. С. Бацевич, А. Д. Белова, А. Вежицька, В. В. Воробйов, В. А. Маслова, З. Д. Попова, І. С. Шевченко та ін.). Р. С. Помірко визначає міжкультурну комунікацію як процес спілкування (вербального й невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних і соціальних лінгвокультурних спільнот, зазвичай послуговуються різними ідіоетнічними мовами (або різними соціальними діалектами однієї мови) [13, 24]. Оскільки *Aussteiger* у багатьох культурах є лакунарним поняттям, то його правильне трактування необхідне для успішної міжкультурної комунікації. *Aussteiger* визначаємо як особу або групу осіб певних ідеологічних, політичних, економічних, екологічних, соціальних переконань, які внаслідок зовнішніх обставин залишають суспільство, роботу, групу, об'єднання, країну задля самореалізації, здійснення мрій, ведення особливого способу життя, пошуку нових відчуттів.

Мета і завдання статті. Мета статті полягає в аналізі явища *Aussteiger* крізь призму лінгвокультурології й передбачає розгляд таких завдань: 1) окреслити межі теорії лінгвокультурних (ЛК) типажів; 2) описати *Aussteiger* за критеріями виділення ЛК типажів; 3) дослідити *Aussteiger* за ознаками ЛК типажів; 4) визначити відмінності ЛК типу від суміжних понять у комунікативній лінгвістиці; 5) охарактеризувати ЛК типаж *Aussteiger* як концепт.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Розвитком теорії мовної особистості (МО) в межах лінгвокультурології є теорія ЛК типажів, яка синтезує досягнення таких наук, як лінгвістика, літературознавство, соціологія, психологія й культурологія [4, 56]. З інтегруванням досягнень лінгвоконцептології та лінгвоперсонології, теорія ЛК типажів описує й моделює так звані *концепти типізованої особистості* (В. І. Карасик). Такий аналіз уможливує виявлення ціннісних домінантів культури, пильніший погляд на національну картину світу її носіїв, визначення того, яким чином функціонування того чи того культурного утворення (типажу) відображається безпосередньо в мові. *ЛК типаж* – це типізована особистість, упізнаваність якої відбувається завдяки певним специфічним характеристикам вербальної й невербальної поведінки та ціннісної орієнтації [7, 105]. *Aussteiger* у цій розвідці розглядаємо як ЛК типаж.

В українському мовознавстві досліджені такі ЛК типажі, як «елітарна мовна особистість» (Є. М. Санченко), «маклер» (І. В. Змієва), «чиновник», «козак» (Т. М. Сукаленко), «неформал» (І. Б. Бордуляк), “*der deutsche Bürger*” (О. В. Дорошенко), «англійський дивак» (К. О. Ахтирська) та ін.

МО в аспекті типізованої лінгвокультурної своєрідності комунікативної поведінки стає ЛК типажем. Це особливий тип лінгвокультурних концептів, важливі характеристики якого полягають у типізованості певної МО, значущості цієї особистості для лінгвокультури, наявності ціннісного складника в концепті, що фіксує МО, можливості її як фактичного, так і фікціонального існування, конкретизації в персонажі художнього твору, спрощеної та карикатурної репрезентації, опису за допомогою спеціальних прийомів соціолінгвістичного й лінгвокультурологічного аналізу [3, 72].

Як основні критерії для виокремлення ЛК типажів О. О. Дмитрієва пропонує розглядати ознаки, які є вагомими для характеристики особистостей, а саме: 1) соціальний клас (належність типажу до пануючої чи непануючої групи суспільства), напр. *дворянин* і *селянин*; 2) територіальна ознака (місцевість, на якій проживає типаж), напр. *москвич*; 3) ознака події (подія, на основі якої виділяється типаж), напр. *декабрист*, *блокадник*, *якобинець*; 4) етнокультурна унікальність (ендемичність типажу, його приналежність до певної культури), напр. *козак*; 5) трансформаційність (прив'язаність типажу лише до конкретного історичного періоду чи його переосмислена модифікація в наступні періоди), напр. *декабрист* і *гусар*. Ці ознаки взаємодоповнюювані [4, 3–6]. ЛК типаж “*Aussteiger*” не апелює до певного соціального класу, оскільки його представники можуть мати різне класове походження та проживати на різних територіях: у місті чи селі, у Німеччині або за кордоном. Натомість виникає типаж на основі певної події – виходу із суспільних, політичних і соціальних структур. Цей типаж має етнокультурну унікальність – існує в німецькій лінгвоспільноті. *Aussteiger* характеризується широкою експансією в різних сферах життя та широким спектром вербалізації саме в німецькій мові. Трансформаційність ЛК типажу вбачає в історичному розвитку поняття *Aussteiger*, яке розпочиналося з виникненням хіпі й наразі пронизує всі сфери людського буття.

ЛК типажі характеризуються такими ознаками, як асоціативність, рекурентність, хрестоматійність, широка впізнаваність, знаковість (символічність), яскравість, типовість, прецедентність [4]. Розглянемо *Aussteiger* як ЛК типаж за вищезазначеними ознаками.

Широка впізнаваність обумовлена варіативною інформацією, знайденою в інтернеті, художній автобіографічній літературі за досліджуваною темою. *Рекурентність* ЛК типажу (частотність його мовних репрезентацій у мовленні) є важливим показником його актуальності в когнітивній свідомості народу. Вона відображає не лише мовну, але й когнітивну та лінгвосоціальну актуальність ЛК типажу [14, 79–86.]. За запитом “*Aussteiger*” німецькою мовою пошукова система “Google” дає 515 000 результатів, “Yahoo” – 175 000, «Яндекс» – 38 000 відповідей (станом на 15.02.2015 р.). *Знаковість* (символічність) і *яскравість* досліджуваного поняття не викликають сумніву. На запитання анкети про зовнішній вигляд респонденти асоціюють *Aussteiger* із капюшоном, довгим волоссям, дредами, простим аскетичним одягом. *Типовість* *Aussteiger* полягає в певних стереотипах нетипової поведінки та відмінного способу життя, що також спостерігаємо в результатах опитування. *Прецедентність* *Aussteiger* помітна в текстах художньої літератури. За запитом на сайті “Amazon.de” знаходимо 698 результатів (станом на 15.02.2015 р.). *Aussteiger* є ЛК типажем, оскільки він відповідає всім вищезазначеним ознакам.

В. І. Карасик виокремлює *статусний індекс* – приналежність людини до певної соціальної групи (за етнічними, віковими, гендерними, освітніми, професійними, майновими та іншими ознаками) [10, 3]. ЛК типаж “*Aussteiger*” функціонує в професійному житті, проте не прив'язаний до конкретної професії.

ЛК типаж може залежати від певної видуманої/фікціональної особистості (термін Г. Г. Слишкіна) – персонажа: героя літературного твору, діючої особи. Можливість конкретизуватися в персонажі художнього твору – важлива характеристика ЛК типажу: наші уявлення про той чи той людський типаж уключають цей його вид у світ повідомлень про нього, а при цьому стирається межа між фактом і фікцією [9, 235]. Так, *Aussteiger* простежуємо в багатьох художніх книгах (зазвичай маловідомих, напр. Д. Кнехт, Е. Валлі, Р. Шмедт, Й. Цойнер та ін.) і фільмах “*Into the Wild*”, “*Die Wand*”, “*Eat, pray, love*” та ін., головні герої яких можуть бути прототипічними образами відповідного підтипу – “*Aussteiger* із суспільства”, “*Aussteiger* із міста” або ж “*Aussteiger* із професії”. ЛК типаж “*Aussteiger*” є дисперсним, оскільки асоціюється з численною соціальною групою та може бути впізнаним із позицій групи *Aussteiger*, і з індивідуальних оригінальних проявів досліджуваного поняття.

У теорії аналізу ЛК типажів В. І. Карасик й О. О. Дмитрієва співвідносять поняття «ЛК типаж» із іншими, які належать до комунікативної поведінки людини: «роль», «амплуа», «персонаж», «імідж», «стереотип» та «мовний портрет» [8].

У визначенні відмінностей ЛК типуажу від *ролі* В. І. Карасик й О. О. Дмитрієва зауважують, що набір певних рольових реакцій – лише часткова його характеристика. Поведінкові реакції типуажу відрізняються від рольових приписок більшою кількістю суб'єктивних, особистісних факторів [8]. *Aussteiger* виконують роль індикатора суспільного, економічного, політичного розвитку та морального рівня суспільства.

Амплуа – різновид ролі, її індивідуальна, особистісно забарвлена презентація. Типаж об'єктивніший, він не є самопрезентацією [8]. Єдина точка дотику понять «типаж» і «амплуа» – це типізованість відносно образів людей. *Aussteiger* можуть виступати, наприклад, в амплуа бізнесмена, котрий відкрив невелику пивоварню в бухті хіпі.

На відміну від *персонажа* типаж не завжди конкретизується в художньому творі. Він виступає узагальненням реальних або видуманих осіб, стає персонажем тільки тоді, коли відображається у свідомості автора або наратора. Персонажу не обов'язково бути типажем, оскільки не всі персонажі є узагальненим образом [8]. *Aussteiger* виступає персонажем у книгах та фільмах, у яких ідеться про відмінний від загальноприйнятого спосіб життя або про пошук своєї ідентичності й унікальності.

На думку В. І. Карасика та О. О. Дмитрієвої, поняття *імідж* та *типаж* мають точки дотику. Обидва формують систему цінностей, характеризуються великим ступенем образності й типізації. Проте імідж спрощує особистісний образ, навмисне висвітлюється лише одна з його характеристик. «Якщо імідж формується свідомо, є інструментом для обробки суспільної думки <...>, то типаж виникає стихійно в результаті розвитку суспільства» [8, 20]. *Aussteiger* – стихійно сформоване явище на найвищому щаблі розвитку німецького суспільства.

Стереотип, як і ЛК типаж, характеризується ознаками узагальненості, стійкості, емоціональної забарвленості та оцінності. Стереотипні уявлення входять у поняття «лінгвокультурний типаж», оскільки він є узагальненням. Проте, «на відміну від стереотипу, ЛК типаж прив'язаний до реальної або наявної колись чи фікціональної особистості» [8, 14]. ЛК типаж, крім стереотипних ознак, містить об'єктивні типізації, які обумовлюють його як явище.

Створення *мовного портрета* характеризується описом специфіки мовлення особистості. На думку В. І. Карасика та О. О. Дмитрієвої, саме особливості використання ними мовних одиниць, а також паравербальна поведінка (жестово-мімічні характеристики, вибір дистанцій у спілкуванні) дають підставу говорити про приналежність «портретованого» до певної соціальної групи. Опис мовленнєвого портрета й дослідження ЛК типуажу – явища схожі, проте все ж не тотожні [8]. Мовленнєві характеристики типізованої особистості – лише частина прояву типуажу. Мовленнєве портретування корисне для його моделювання, проте це не головне завдання дослідження.

У пропонованій розвідці розглядаємо ЛК типаж як різновид концепту [7]. З урахуванням усіх поглядів сучасного розуміння терміна *концепт*, а саме його когнітивної природи, мовної вираженості й приналежності до культурно маркованих сутностей, візьмемо за основу визначення концепту, запропоноване В. І. Карасиком: «*Концепт* – це багатомірне смислове утворення, яке має образний (фреймовий), описовий (поняттєво-дефініційний) та ціннісний виміри» [5, 75–80]. Відповідно до сказаного вище, концепт – це певне абстрактне ціле, що складається з трьох компонентів: образного, поняттєвого й ціннісного. Ціннісний складник є найяскравішим носієм культурної інформації. Зауважимо, що ціннісне начало в концепті основоположне.

Концепт повинен актуалізуватися в мові, саме в цьому виявляється його мовна сутність. Крім *імені* концепту існує велика кількість інших вербальних засобів, за допомогою яких концепт «закріплюється в мові». Одним зі способів актуалізації концептів у мові

О. О. Дмитрієва називає прецедентні тексти та характеризує їх як лінгвокультурні, що складаються з «культурно-маркованих одиниць і виражають у концентрованому вигляді відомості про культуру певного народу» [2, 147–151]. Отже, прецедентні тексти містять ціннісні домінанти, за якими визначається тип тієї чи тієї культури.

Розрізняють лінгвокогнітивні й лінгвокультурні концепти. Перші – це ментальні утворення, які містять типізуючі фрагменти досвіду, що зберігаються в пам'яті людини. Типізованість цих одиниць зміцнює уявлення у вигляді різних стереотипів, а їх усвідомлення дозволяє передати інформацію про них іншим людям, їх значущість закріплює в індивідуальному та колективному досвіді важливі характеристики дійсності. Специфіка лінгвокультурних концептів полягає в тому, що вони містять культурно марковану ознаку, суттєву для розуміння того чи іншого етнічного об'єднання, наприклад: «Воля», «Доля», «Справедливість», «Свобода», «Час», «Совість» та ін. [6].

Слід зауважити, що лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи до розуміння концепту не є взаємовиключними: концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда – вихід до концептосфери соціуму, а отже, на культуру, а концепт як одиниця культури – фіксація колективного досвіду, який стає досягненням індивіда. Ці підходи різняться за векторами щодо ставлення до індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це спрямованість від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт – від культури до індивідуальної свідомості [6, 139]. Серед прихильників першого підходу – С. А. Жаботинська, О. О. Селіванова, М. М. Болдирев, О. С. Кубрякова, Дж. Лакофф та ін.; другого – І. О. Голубовська, В. В. Жайворонок, А. Вежицька, В. А. Маслова, Ю. С. Степанов та ін.

М. М. Болдирев підкреслює, що за концептом можуть стояти знання різного рівня абстракції, а також його формати (певна форма або спосіб представлення знань на мислинневому чи мовному рівнях): 1) конкретно-чуттєвий образ; 2) уявлення, схема, поняття, прототип [1]. Зіставлення типологій когнітивних і культурних концептів демонструє наявність корелятивів: *прототип* як різновид когнітивного концепту та *типаж* – різновид лінгвокультурного.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, межуючи з іншими базовими поняттями лінгвокультурології (МО та концептом), ЛК типаж є новим і своєрідним мовним феноменом. У нашій науковій розвідці ми приєднуємося до В. І. Карасика та О. О. Дмитрієвої й розглядаємо ЛК типаж як різновид лінгвокультурного концепту, що аналізує типізовану МО [8]. Актуальність та наукова цінність цієї лінгвокультурної одиниці очевидна: це не лише класифікація особистостей за принципом упізнаваності й культурної маркованості, це також спроба проникнути в концептосферу носіїв своєї чи іншої культури. Оскільки домінуючим началом у концепті є аксіологічне, то типаж – це спроба побудувати шкалу цінностей культури, установити орієнтири поведінки її носіїв.

Джерела та література

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии / Н. Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во Тамбов. ун-та, 2001. – 123 с.
2. Дмитриева О. А. Изменение оценочного знака концепта / О. А. Дмитриева // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты : сб. науч. тр. / под. ред. В. В. Дементьева, В. И. Карасика. – Волгоград ; Саратов : Перемена, 1998. – С. 147–151.
3. Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж как языковая личность / О. А. Дмитриева // Известия Волгоград. гос. пед. ун-та. – 2006. – № 5 (18). – С. 72–75.
4. Дмитриева О. А. Лингвокультурные типажи России и Франции XIX в. : монография / О. А. Дмитриева. – Волгоград : Перемена, 2007. – 307 с.
5. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: сб. науч. тр. / под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : ВГУ, 2001. – С. 75–80.
6. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

7. Карасик В. И. Американский супермен как коммуникативный типаж / В. И. Карасик // Интенсивное обучение иностранным языкам: проблемы методики и лингвистики. Вып. 2. – Волгоград : Перемена, 2004. – С. 105–113.
8. Карасик В. И. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / В. И. Карасик, О. А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типаж. – Волгоград : Парадигма, 2005. – С. 5–25.
9. Карасик В. И. Языковые ключи : монография / В. И. Карасик. – Волгоград : Парадигма, 2007. – 520 с.
10. Карасик В. И. Социальный статус человека как лингвокультурная ценность / В. И. Карасик // Меняющаяся коммуникация в меняющемся мире : в 2 т. Т. 1. / отв. ред. Г. Г. Слышкин. – Волгоград : ФГОУ ВПО «Волгоград. акад. гос. службы» ; ЗАО «Региональная энергетическая служба», 2008. – С. 3–6.
11. Мацько Л. І. Лінгвокультурологічний аналіз тексту / Л. І. Мацько // Українська мова в діалозі культур. Факультативний курс : навч. посіб. / під ред. В. Ф. Дороз. – К. : Ленвіт, 2010. – С. 118–128.
12. Паславська А. Й. Мовленнєві жанри у міжкультурній комунікації / Р. Помірко, Ф. Бацевич, А. Паславська. – Л. : ПАІС, 2010. – 279 с.
13. Помірко Р. С. Когнітивні механізми транспозиції смислів: метафора та метонімія (на матеріалі англійської фахової мови економіки) / Р. С. Помірко // Вісник Львів. нац. ун-ту. Сер. «Іноземні мови». – 2010. – Вип. 17. – С. 2–28.
14. Уфаєва И. Ю. Лингвокультурный типаж *Hispanic* : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Ирина Юрьевна Уфаева ; Нижегород. гос. лингвист. ун-т им. Н. А. Добролюбова. – Н. Новгород : [б. и.], 2008. – 24 с.

References

1. Boldyriev, N. N. 2001. *Kognitivnaia Semantika*. Tambov: Tambovskii Universitet.
2. Dmitrieva, Olga. 1998. "Izmeneniie Otsnochnogo Znaka Kontsepta". *Yazykovaia Lichnost: Sotsyolingvisticheskie i Emotivnye Aspekty*, edited by V. V. Dementiev, and V. I. Karasik, 147–151. Volgograd, Saratov: Peremena.
3. Dmitrieva Olga. 2006. "Lingvokulturnyi Tipazh kak Yazykovaia Lichnost". *Izvestiia Volgogradskogo Gosudarstvennogo Pedagogicheskogo Universiteta*, 5 (18): 72–75.
4. Dmitrieva, Olga. 2007. *Lingvokulturnye Tipazhy Rossii i Frantsyi XIX Veka*. Volgograd: Peremena.
5. Karasik, Vladimir. 2001. "Lingvokulturnyi Kontsept kak Yedinita Issledovaniia". In *Metodologicheskie Problemy Kognitivnoi Lingvistiki*, edited by I. A. Sternin, 75–80. Voronezh: VGU.
6. Karasik, Vladimir. 2002. *Yazykovoii Krug: Lichnost, Kontsepty, Diskurs*. Volgograd: Peremena.
7. Karasik, Vladimir. 2004. "Amerikanskii Supermen kak Kommunikativnyi Tipazh". *Intensivnoie Obucheniie Inostrannym Yazykam: Problemy Metodiki i Lingvistiki*. Volgograd : Peremena.
8. Karasik, Vladimir, and Dmitrieva, Olga. 2005. "Lingvokulturnyi Tipazh: k Opriedeleniiu Poniatia". *Aksiologicheskaiia Lingvistika: Lingvokulturnye Tipazhy*, 5–25. Volgograd: Paradigma.
9. Karasik, Vladimir. 2007. *Yazykovyie Kliuchi*. Volgograd: Paradigma.
10. Karasik, Vladimir. 2008. "Sotsyalnyi Status Cheloveka kak Lingvokulturnaia Tsennost". In *Meniaiushchaiaia Kommunikatsiia v Meniaiushchemsia Mire*, edited by Genadii Slishkin, 3–6. Volgograd.
11. Matsko, L. I. 2010. "Lingvokulturologichnyi Analiz Tekstu". In *Ukrainska Mova v Dialozi Kultur*, edited by V. F. Doroz, 118–128. Kiev: Lenvit.
12. Paslavskia, A. I., and Pomirko, R. S., and Batsevych, F. 2010. *Movlennievi Zhanry u Mizhkulturnii Komunikatsii*. Lviv: PAIS
13. Pomirko, R. S. 2010. "Kohnityvni Mekhanizmy Transpozitsii Smysliv: Metafora i Metonimiia (na Materiali Anhliiskoi Fakhovoi Movy Ekonomiky)". *Visnyk Lvivskoho Natsionalnoho Universytetu*, 17: 2–28.
14. Ufaieva, I. Yu. 2008. "Lingvokulturnyi Tipazh Hispanic". PhD diss., Nizhegorodskii Gosudarstvennyi Lingvisticheskii Universitet Imeni N. A. Dobroliubova.

Бондарчук Елена. Лингвокультурный типаж Aussteiger в лингвокультурологии. Проанализирован *Aussteiger* как лингвокультурный (ЛК) типаж в рамках лингвокультурологии. *ЛК типаж* – это типизированная личность, узнаваемость которой происходит за счет некоторых специфических характеристик вербального и невербального поведения и ценностных ориентаций. Очерчена языковая личность *Aussteiger* в аспекте типизированного лингвокультурного речевого поведения. Основными критериями для выделения лингвокультурных типажей являются социальный класс, территориальный признак, событие, этнокультурная уникальность, трансформационность. Описан *Aussteiger* за признаками лингвокультурных типажей: ассоциативность, рекуррентность, хрестоматийность, широкая узнаваемость, знаковость, яркость, типичность, прецедентность. Лингвокультурный типаж отделен от смежных понятий, принадлежащих к коммуникативному поведению, таких как: роль, амплуа, имидж, стереотип, речевой портрет. Лингвокультурный типаж рассмотрен как лингвокультурный концепт, который состоит из трёх компонентов: понятийного, образного, ценностного. Лингвокультурный типаж – концепт, изучающий типизированную языковую личность.

Ключевые слова: лингвокультурология, лингвокультурный типаж, концепт, языковая личность, *Aussteiger*.

Bondarchuk Olena. Linquocultural Type Aussteiger in the Cultural Linquistics. The article analyzes Aussteiger as the linquocultural type in the framework of cultural linquistics. LC type - is typed personality which recognition is due to some specific characteristics of verbal and non-verbal behavior and values. Linquistic identity Aussteiger is involved in the aspect of the typed linquocultural verbal behavior. The main criteria for the selection of linquocultural types are social class, territorial, event, ethno-cultural uniqueness, transformationality. Aussteiger is described for signs linquocultural typecasting: associativity, the recurrent, wide recognition, sign, brightness, typicality, precedent. Linquocultural type is separated from the adjacent concepts belonging to the communicative behavior, such as: the role, line of character, image and stereotype speech portrait. Linquocultural type is considered as linquocultural concept, which consists of three components: the conceptual, figurative and value components. Linquocultural type – concept which studies typed language identity.

Key words: cultural linquistics, linquocultural type, concept, language personality, Aussteiger.

УДК 81.271:004.77

Наталія Волошинович

МОВЛЕННЄВА АГРЕСІЯ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Розглянуто інтернет-комунікацію як процес взаємообміну інформацією між суб'єктами за допомогою вербальних та невербальних комунікативних систем, опосередкованих комп'ютерними засобами комунікації, які відкривають новий вимір у людському спілкуванні й дають можливість зберігати та швидко передавати великі обсяги інформації, використовувати аудіо- і відеоканали спілкування, а також спілкуватися в режимі on-line, тобто в безпосередньому лінійному контакті з респондентом. Виявлено деструктивні комунікативні наміри у формі мовленнєвої агресії в різних видах інтернет-спілкування. Проаналізовано прояви соціальної агресії у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Виявлено та співставлено експресивні форми інтернет-взаємодії: тролінгу, флеймінгу, кіберпереслідування (кібербулінгу) у соцмережах та на сайтах популярних видань. Запропоновано типологію найбільш поширених видів тролінгу, флеймінгу та кібербулінгу. Визначено, що віртуальне спілкування з порушенням етики мережевої взаємодії використовується і у процесі спілкування між персоніфікованими учасниками, зацікавленими в більшій упізнаваності, публічності або епатажі, і в процесі анонімної взаємодії користувачів, яка здійснюється без можливості ідентифікації з реальним суб'єктом віртуального спілкування, щоб контролювати життя інших людей, маніпулювати настроями й поведінкою, задовольняти власні бажання.

Ключові слова: мовленнєва агресія, інтернет-комунікація, тролінг, флеймінг, кібербулінг.

Постановка наукової проблеми та її значення. Деструктивні комунікативні наміри, які виявляють себе у формі мовленнєвої агресії у різних видах комунікації, значно активізувалися впродовж останніх десятиліть. З розвитком Інтернету, з підвищенням комп'ютерної грамотності суспільства, фокус уваги лінгвістів, політологів, психологів, соціологів спрямовується в бік інтернет-комунікації, оскільки Інтернет, як зауважує О. В. Баляснікова, став відкритим інформаційним простором, що дозволяє безпосередню участь читачів у діалозі навколо події, яка викликає протилежні або неоднозначні реакції [1, 169]. Спілкування в Інтернеті – складне й багатоаспектне явище, яке сприймають неоднозначно, оскільки неможливість встановити повноцінний вербальний контакт зі співрозмовником за допомогою емоцій та почуттів компенсують за допомогою слів та символів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прояви мовленнєвої агресії у різних сферах комунікації розглядають у працях Т. О. Воронцова, К. Ф. Сєдова, О. П. Сковородникова, В. І. Шаховського. Ядро агресивних мовленнєвих проявів – інвективу – аналізують у своїх працях М. Д. Голєв, С. В. Дороніна, В. І. Жельвіс, С. В. Сипченко, Т. В. Чернишова, Б. Я. Шаріфуллін та ін. Зазвичай дослідники у своїх розвідках розглядають мовленнєву агресію як спосіб патогенної комунікативної взаємодії, образливе деструктивне спілкування,